

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

РЕЦЕНЗИЯ

по процедура за защита на дисертационен труд на тема
"Тракийската конница (V – третата четвърт на IV в. пр. Хр.)"
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

от

кандидат: **Мартин Емилов Мишев**

Научна област: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: **2.2. История и археология**

Докторска програма: **Археология – Класическа археология: Гърция, Катедра по археология**

Научен ръководител: проф. дин Костадин Рабаджиев

Становището е изготвено от:

доц. д-р **Юлия Милчева Цветкова**, СУ "Св. Климент Охридски", ИФ,
Катедрата по Стара история, тракология и средновековна история

член на научното жури със заповед № Д 38-619/ 20.12.2021 г. на Ректора на СУ

1. Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд на Мартин Емилов Мишев на тема „Тракийската конница (V – третата четвърт на IV в. пр. Хр.)“ е на практика първото обобщаващо изследване в България, посветено на тази проблематика. От техническа гледна точка трудът съдържа 453 номерирани страници, които включват текстова част (с. 1-320) и приложения (с. 321-453). Текстовата част е структурирана в следните раздели: Съдържание, Въведение, четири глави от същинската част на изложението на текста, Заключение, кратко допълнение, озаглавено подходящо „Addenda“, както и обхватна библиография от 47 стр. Приложението, или по-скоро Приложенията са разнообразни и са неразделна част от текста: 17 таблици (някои от които с подразделения, вкл. и фишове за 91 гробове на конници след таблица 8), 3 табла с диаграми, базирани на данните от таблиците, 21 табла с илюстрации, 15 карти, Списък на илюстрациите и Списък на използваните съкращения.

Оформлението визуално е изчистено, наборът на компютърните страници е четивно представен, надхвърлящ приетия стандарт от 1800 знака, цитирането на изворите и литература е в текста, като в бележки под линия са изнесени допълнителни кратки коментари и пояснения.

2. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата в представения дисертационен труд

Темата на дисертацията, ясно, кратко и точно дефинирана в заглавието, е сполучлив избор за дисертационен труд. В краткото „Въведение“ е поставена проблематиката и е аргументирана добре необходимостта от обобщаващо изследване. Още тук М. Мишев прави необходимата уговорка, която естествено възниква като въпрос при така формулираното заглавие – че тук не е търсено етническо определяне, а географско такова и съответно трудът е „опит за систематизация и анализ на данните за конницата в Древна Тракия“ (с. 4). Обоснован е географският и хронологически обхват, ключовите понятия, формулирани са основните цели на изследването (с. 6), коментирани са и използваните изследователски методи (не методология, както се твърди на с. 7).

Глава I. (с.9-88) са дискутирани изворите и историографията. Всъщност, първо е направен прегледът на историографията, който, въпреки че е определен като „формален“ (с. 9), проследява много добре и с критичен прочит релевантните базови изследвания в общата литература по въпроса за конните армии в древността и с оглед на дискутираната тема. Авторът обособява два историографски етапа – преди и след 1944 г., като са включени водещи изследвания на българската и чуждата историография. В частта 2.2. Извори са разгледани и коментирани пространно използваните основни групи изворови данни – писмени, иконографски (в частта 2.2. Изобразителни данни) и археологически (част 2.3. „Гробове на конници“). Писмените извори са представени систематично - според хронологическия принцип и по автори/теми като следващо ниво на групиране (с. 14). Разграничените теми – общи сведения, данни за военни експедиции, облекло и въоръжение на тракийските конници, бойни тактики и стратегии – дават много добра отправна точка за съпоставка с другите типове извори, където това е възможно. Специално внимание е отделено на произведенията на Ксенофонт, тъй като се явяват и най-детайлните антични описания на коне и конница като универсалия за епохата, наред с личните впечатления на древния автор за Тракия. Коментирано е Тукидидовото известие за броя на конницата в Ситалковата армия в похода 429 г. пр. Хр., като е изказана предпазливост. Внимателното четене на сведенията за тракийска конница, позволява на колегата коригира също така някои погрешни преводи, като този на Ливий (9.19.5), където вместо „тесалийска“ в

английския текст стои „тракийска“ (с. 22). Удачно обобщение е табличното представяне на броя на споменаваните в изворите тракийските конни контингенти (Табл. 2.). По идентичен начин са систематизирани и изобразителните данни, които са коментирани компетентно и с нужната задълбоченост. В разграничените три хронологически етапа – до трета четвърт на V в. пр., до средата на IV в. пр. Хр. и съответно след тази граница, са разгледани изображенията върху керамични съдове, релефи, монети, пръстени-печати, елементи на въоръжението и конската амуниция, стенописната украса от гробниците в Тракия. Хронологическият подход е избран и при представянето на археологически засвидетелстваните погребения на конници в част 2.3 „Гробовете на конници“. Условността и кавичките при тази категория идват от факта, че тук спадат и такива погребения без наличието на човешки останки. Разгледани са 91 случая за територията на Тракия, които колежата разпределя в 6 групи според наличието или не на останки от конски скелет, амуниция, въоръжение и евентуално колесница. Откриваните конски скелети той сполучливо определя като „косвена индикация за наличието на ездитни животни“ (с. 71). Картирането им позволява да бъдат очертани някои концентрации: в Казанлъшката котловина, районите на Шумен, Враца, което се дължи на „по-голямата численост на конниците на определени места“ (с. 71).

Като цяло впечатляващото в тази глава е демонстрираните от колежата уменията да работи без затруднения с изворов материал от различно естество, критично отношение към изворите, както и към съвременните изследвания по отделните проблемни кръгове, които той познава отлично и умее да синтезира и анализира. М. Мишев не се колебае да изрази и собствено мнение, подкрепено с необходимите аргументи (напр. с. 63 изказаният скептицизъм по отношение за „възможността за дефинирането на етническия идентитет на базата на данните за облеклото“).

Следващите глави са естественото аналитично развитие, което произтича от коментираните извори и представлява същинската част от текста. Тук авторът следва принципа на описание „от частното към общото“. Така, глава II (с. 89-128) е посветена на елементите, които характеризират бойния кон и неговата екипировката – конската амуниция и снаряжение. Особено интересни са приведените наблюдения относно биологичните специфики на породите коне, ДНК анализи на изследвани останки от конски скелети с оглед определянето на произхода съществувалите популации на коне и приликата им със съвременни породи. Колежата и тук се справя компетентно с тази специфична материя и споделя мнение, че не може да се поддържа тезата за наличие на тракийски тип кон (с. 89). Анализът на данните от писмените извори му позволяват да аргументира липсата при траките на специална тренировка на конете за реални бойни конфликти, но по-скоро използването им при лов (с. 91). Важни наблюдения са направените по отношение на наличието на конюшни – въпреки че наличието на такива е повече от логично и очаквано, Мишев очертава проблемите при идентифицирането им на терен при археологически проучвания и обяснява липсата на открити конюшни до момента, включително и на територията на Елада. В детайли е представена конската амуниция с отделните прилежащи части, при което е подхотено систематично, с акцент на онези елементи и находки, които имат значение за проследяването на наличието на конница. Критично са коментирани базови изследвания по въпроса (на И. Венедиков, на Werner), като накратко е проследено историческото развитие на юздата от времето на бронзовата епоха и насетне в Близкия Изток, Леванта и Скития с оглед правилния подход към проблематиката. Специално внимание е отделено и на възприетата терминология при описанието на елементите на юздата, където, както отбелязва колежата, често са възприемани термини от чуждите езици (с. 96). Проследяването на разграничените типове юзди е извършено с оглед евентуално установяване регионални специфики и предпочитания. То позволява на автора да заключи, че до времето на елинистическата епоха не са познати

мундщучните юзди, които са позволявали добър контрол на коня и съответно – по-добра маневреност в рамките на конна формация (с. 103).

Проследяването на произхождащите от Тракия цели комплекти от апликации за конска амуниция позволява на Мартин Мишев да ги определи като е специфичен локален феномен и да ги разглежда като индикация за присъствие на местен конен елит (с. 111).

Особено внимание е отделено на седлото-постелка, за което данни ни предоставят изображенията от Александровската гробница, съпоставени с по-късните изображения от Казанлъшката и Свещарската гробници, пръстени-печати, изображенията при съкровищата от Летница и Луковит, монети и др. Това позволява да се направи заключението, че „появата на седло-постелка в Тракия може да се датира или в самия край на V или първата половина на IV в. пр. Хр.“ (с. 119). Направените наблюдения относно появата и разпространението на шпори оправдават извода, че те явно не са използвани от представителите на одриската аристокрация, но по-интензивно се проследяват в гетския североизток от края на IV в. пр. Хр., а в северозападните части на Тракия навлизат едва в края на III в. пр. Хр. (с. 121f.).

В Глава III (с. 129-181) е фокусирана върху въоръжението на конника. Обособени са отделни части за облеклото му, за нападателното и защитното въоръжение. Материята принципно предполага многоаспектност на информацията. Само за да илюстрирам тази разнородна проблематика, ще обърна внимание на избраната от колегата структура: в частта „1. Облеклото на война-конник“ са проследени съответно „1.1. Елементи на тракийския костюм“ (тук спадат лисичите шапки, зейра, риза с дълъг ръкав, колан, панталони, ботуши) и „1.2. Елементи на елинския или друг костюм по данни от Тракия“ (съответно: каузия, петасос, пилос, хитон, хламида, екзомис, други). В следващата част „2. Нападателно въоръжение“ са разграничени оръжията за далечен бой (лъкове и стрели, метателно копие) и оръжията за близък бой (копия – кситон, сариса, мечове – акинак, махайрй/копис, ксифос, латенски меч, ромфея, ножове, брадви). Третата част „3. Защитно въоръжение“ са обединени следните наблюдавани в Тракия такива елементи: щитове (тип пелта, кръгъл щит, беотийски щит, овален щит), брони и ризници (включени са броните, ризници, нагръдници), шлемове (коринтски, атически, халкидски, тракийски, беотийски, тип пилос, илирийски, параден шлем). Всички изброени находки са коментирани компетентно, с добро познаване на проблематиката и съвременната литература. Колегата работи с лекота с термините и най-вече е съумял да подходи синтетично, без да преекспонира и да се отклони от целите си – да представи използваното въоръжение на представителите на тракийската конница. Както е уточнено в началото на главата, тази реконструкция е предприета само на базата на иконографски данни и археологически находки, поради липсата на описания в писмените извори. Цитираните сведения за Урук от V в. пр. Хр. показват добрата запознатост на колегата с общата проблематика и изследвания по въпроса, които са приведени с идеята да се открият на общия фон спецификите в Тракия (с. 129f.). Критичният и рационален подход на автора, в който личи най-добре стремежът му да не възприема наготово налични интерпретации, но да ги ревизира където е необходимо, му позволяват да подкрепи с аргументи, че в присъствието на две копия във въоръжението (вкл. и в описа от Урук) не може да се търси етническа идентичност или регионална характеристика, но е свързано по-скоро с военските характеристики (с. 130). Разграничените елементите на тракийския костюм от тези на елинския или друг костюм позволява да заключи, че смесването на отделните елементи вероятно се дължи на „динамичните процеси на влияние между елементите на тракийския костюм“ с другите (с. 135).

Проследяването на въоръжението, включващо оръжие за далечен и за близък бой, дават на М. Мишев възможност да направи някои важни наблюдения, като напр. че „изображенията на конници, въоръжени с лък и стрели, са сравнително рядко срещани в Тракия“ (с. 139). От друга страна, разборът на използваните в изворите наименования за видове копие, съпоставен с археологическата ситуация, са основание да бъде изказана хипотезата, че древните и съвременните автори „са използвали различните термини за „копие“ безкритично, като взаимнозаменяеми“, което пък затруднява определянето на копието като най-често разпространеното оръжие в Тракия (с. 149). Неразделна част от тази глава са систематизираните таблици на типовете амуниция и въоръжение и съответните изработени карти (№ 4-15), които спомагат за по-доброто онагледяване.

Глава IV (с. 182-264) е озаглавена кратко и точно „Конницата“. Тя представлява обаче най-обемната част на дисертационния труд и по своята същност е неговият аналитичен акцент. Именно тук са демонстриране най-добре уменията на дисертанта за научен синтез на анализирани изворови данни. Същевременно, той е наясно с проблемността на всеки тип извори и демонстрира не веднъж своята предпазливост при формулиране на хипотези, без да се стига до абсолютизиране или хиперинтерпретация (така напр. вж. уместния коментар: „...археологическите аргументи не могат да докажат наличието и степента на организация на конни войски, но косвено могат да бъдат използвани наблюденията за въоръжението и снаряжението на отделния войн.“ с. 190).

Глава е разделена на осем основни части. Първата е посветена на хронологията и проследяването на появата и етапите в развитието на тракийската конница. Широките познания на колегата му дават възможност да обърне внимание на глобалните социални процеси в тракийското общество като предпоставка за появата на конницата (срв. с 186: „За да можем да проследим процеса на появата на конницата в Тракия е необходимо да бъде изследвана динамиката от събитията, които довеждат до формирането на този социален елит.“). Въз основа на внимателния анализ на данните, съобразен с културно-историческите процеси в Тракия - прехода от бронзовата към желязната епоха и евентуални влияния на бойните колесници от КБЕ за развитието на конницата (което колегата не приема безусловно, срв. с 187), Гръко-персийските войни и значението им за промяната на начина на водене на сражения, както и Одриското царство като унифициращ фактор за създаването на конницата (с. 188), са разграничени три етапа: 1. края на VIII/VII – края на VI/началото на V в. пр. Хр.; 2. края на VI/началото на V в. пр. Хр. – третата четвърт на V в. пр. Хр.; 3. третата четвърт на V в. пр. Хр. – средата/третата четвърт на IV в. пр. Хр. (с. 191-192). Отделно място в тази част е отредено на Одриското царство и ролята му за организирането на конната войска (част „1.2. От управлението на Ситалк до 335 г. пр. Хр.“), макар че някои добри наблюдения в тази насока са формулирани и в предходните раздели (като напр. на с. 189 това, че „одрисите са рекрутирали конници, които са имали статут на лека конница, но е малко вероятно да са били способни да изпълняват специфични оперативни задачи, поради липсата на систематична тренировка и на изградена система от военни рангове.“). Специално внимание е отделено и на участието на тракийската конница в армията на Александър III, където задълбочено е дискутиран статутът на т. нар. „prodromoi“ и евентуалният им тракийски етнически произход. Както е илюстрирано в текста (с.201f.), не може да бъде да бъде поддържана тезата, че съществена част този вид войски са с тракийски произход.

В част 2. „Тракийските конници като наемни войници“ с разгледани и коментирани сведенията за наемни тракийски конници в гръцките армии. Като най-ранните такива случаи са посочени включването в хода на Пелопонеската война на едонска конница на страната на спартанците при

Амфиполис (Thuc. 5.6.5), а практика за наемане на тракийски конници се запазва през IV в. и през ранната елинистическа епоха. Авторът обръща внимание на това, че в повечето случаи траките са под командването на елински военачалници, което би означавало възприемането на елинския модел на сражение и поставя въпроса за превръщането им в професионални воители (така синтезирано в Автореферата, с. 30).

Част 3. „Типове конница“ е определена от М. Мишев в автореферата като „една от водещите цели на дисертационния труд“ (Автореферат, с. 31). Колегата се спира на терминологичния проблем със съвременните понятия лека и тежка конница, които наименования обаче не са познати в древността, когато видовете войска са обозначавани според основното им въоръжение. Приложимостта на античните наименования спрямо тракийската конница обаче е не по-малко проблемна поради спорадичността на сведенията, произхождащи от различни исторически епохи. С тази уговорка, са прилагани по-нататък традиционно възприети в науката съвременните описателни понятия, валидни и за наблюдаваната картина в Тракия. Друго, което е очертано като следващ проблем, е липсата на общоприета методология за дефинирането на леката и тежката конница. Избраният формално-типологически и статистически подход – вид оръжие и негово количество в анализирания данни (най-вече археологически находки) – е обоснованият критерий за предложените от М. Мишев типове конница: L (1-4, за типовете с леко въоръжение – присъствие само на амуниция, върхове на копия, стрели и други оръжия) и H (1-4, за типовете с тежко въоръжение, където сред инвентара са засвидетелствани разнообразни типове нападателно и/или защитно въоръжение). Особено полезна и информативна е изработената карта № 3, която илюстрира географското разпределение на обособените типове и очертава зони на концентрация. В подточките 3.1 и 3.2 са дискутирани съответно леко- и тежковъоръжената конница в Тракия като тук са привлечени и изобразителни паметници. От особено значение е поставеният въпрос за присъствието на тежковъоръжена конница и доколко наличните данни не отразяват всъщност „представители на социалния елит, а не общия облик на армията“ (с. 216), каквато хипотеза е формулирана в историографията. Внимателният анализ на наличните данни дава основания на колегата да заключи, че тежковъоръжените конници в Тракия „не са били организирани да воюват като реална тежка кавалерия, подобна на македонската“, и представляват явно малобройни отряди на представителни на елита, свързани с владетеля (с. 220), което заключение звучи убедително.

В част 4 на гл. IV са адресирани проблемите относно локални специфики на конницата при различните тракийски племена и до колко може въобще да се говори за такива. Като водещ тип извор колегата Мишев посочва при тази реконструкция археологическия материал. Тя е предприета с оглед съпоставка и верификация на картината от историческите извори, чието принципно значение е осъзнато, и от където произхождат по начало споменаванията на етнически определения за конните отряди (макар и в някои извори етнически определения са взаимнозаменими, напр. тракийска=одриска у Ариан, срв. коментар на с. 222). Представени са последователно одриската, гетската, трибалската, едонската, битинската и пеонската конници. Очертаните локални специфики, проследими в подбора на депонираните в гробни находки елементи на въоръжението и амуниция, дават възможност да се направи заключението за начина на функциониране на конницата, където тежковъоръжени конници са документирани основно (макар и не изключително) на територия на одрисите.

Част 5. „Конницата и градът“ засяга един особено интересен проблем – доколко конницата може да се обвърже със степента на урбанизация на Тракия. Особено ценно е наблюдението за установената хронологическа закономерност и отсъствието на гробни находки с конска амуниция в близост до по-значимите селища в Тракия до преди средата на IV в. пр. Хр., и обратно

– увеличаване им след това. Авторът прави логичното заключение, че представителите на конния елит до този период са функционирали на местно ниво (с. 236).

Данните за прилаганата тактика и боен ред на тракийската конница са обобщени в част 6. Въпреки оскъдните сведения, привлечените паралели и известното за останалия гръцки полисен свят позволява на автора да вземе отношение по някои резонни теми – прилагана военна стратегия, организация и снабдяване, численост на конницата. Съществен принос в труда са предложените наблюдения относно съпоставката между пехотинци и конници, тежка и лека кавалерия, различните формирания в леката кавалерия. Анализът и съпоставката на данните позволяват на М. Мишев да добави аргументи към мнението, че съобщените у Тукидид числа за обема на конницата в армията на Ситалк в похода през 429 г. пр. Хр. са нереалистични и силно преувеличени. Ситалк едва ли е разполагал с повече от 10-15-хилядна конница. Много интересни са наблюденията по отношение на процентното съотношение на конница/пехота (в съотношение 1:3 или 2:5), което се отличава значително от установеното в гръцкия полисен свят (с. 246).

От гледна точка на възможни влияния и инфилтрации в начина на въоръжение и амуниция или бойния ред, е от особена важност очертаното в „част 7. Място на тракийската конница...“ в контекста на останалите народи, близки хронологически и културно свързани с региона на Тракия – източните конници (вкл. Асирия и Персия), елинската, македонската, скитската, келтската. Последователно са представени особеностите на съответните конни формации като е демонстрирано отново много добро познаване на основната литература по проблематиката извън Тракия. Направените съпоставки проследяват постепенното уеднаквяване (т.е. стандартизация) на този тип войска, съпроводено със заличаване на тракийските елементи, станало факт през елинистическата епоха.

Акцентът в „Част 8. Конница и социална структура“ е поставен върху представянето на социалното значение на конницата в Тракия. Анализираният материал дава възможност да се мисли за връзка между отдаването на земя за администриране на представители на тракийския аристократичен елит срещу служба във войската (с. 260). Мишев обръща внимание на един останал незабелязан много интересен аспект на Ксенофоновото сведение в Анабазис за предоставени коне на Севт II от цар Медок, което е разглеждано като свидетелство за съществуването на царски конюшни (с. 262), но би следвало да се възприема и като аргумент в подкрепа на предложеното съществуване на конници, които не разполагат със собствен кон и са получавали такъв от съответния властимащ. Колегата очертава три категории представители на тракийската конница – без собствен кон, със собствен кон и елитни конници, което може би към момента е най-убедителната приложена класификация на социалната стратификация в тракийското войско общество. Съответно разграничени са леката кавалерия и съставената от аристократичния елит тежковъоръжена конница.

В главата „Заключение“ колегата обобщава наблюденията, но и добавя нови аспекти, произтичащи от направения анализ. Наистина, следва да се съгласим с него, че представеният труд е добра предпоставка за преосмислянето на начина на функционирането на кавалерията в Тракия и ревизирането на някои битуващи постулати. Обобщението добре илюстрира „съществуването на сравнително малоброен елит от тракийска конна аристокрация, около която постепенно е изградена боеспособна кавалерия“ (с. 264).

В допълнението Addenda към текста са коментирани така добре онагледените в таблици и графики данни за кавалерийското въоръжение и тяхното хронологическо разпределение. Въпреки че са свързани пряко с текста и темата, очевидно колегата е предпочел тези

статистически показатели да бъдат обособени отделно, за да не обременяват с цифри основния текст.

Обширната библиография е оформена прилежно, като в нея са разграничени ползваните антични автори и съчинения (цитирани с посоченото преводно издание) и, от друга страна, съвременните изследвания на български, руски, английски, немски, френски, полски, гръцки, испански, румънски, турски. Те са реално цитирани в текста, не са открити липсващи заглавия или обратното – неизползвани такива в основния текст.

Приложенията са неразделна част от текста и бяха коментирани в хода на рецензията. Единствено наложената форма на дисертационния труд, където е необходимо те да са оформени отделно от основния текст, е причината да не бъдат интегрирани към съответната глава или част, което би улеснило възприемането и онагледило аргументацията.

Мартин Мишев мисли и пише на висок научен стил, работи с лекота със специфичните термини и понятия за епохата и разглежданата материя. Разсъжденията са обосновани, премерени, без хиперинтерпретация или хиперкритицизъм. Хипотезите му са предпазливи, но където е необходимо да изяви собствено мнение, той го прави и аргументира, а когато изворовите данни не предоставят данни – има смелостта да признае лимитите на познанието.

3. Аprobация на резултатите

Посочените научни трудове – дисертационен труд и две статии (едната от които под печат) отговарят на законовите изисквания, приложими към момента на зачисляване в докторантура на кандидата за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в научната област и професионално направление на процедурата.

В представения дисертационен труд и научни публикации по тази процедура няма плагиатство.

4. Качества на автореферата

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертационния труд и отговаря на всички изисквания за изготвянето на резюмираното представяне на разработваната тема и основните постижения. Посочените приноси на дисертационни труд отразяват обективно качествата на разработката.

5. Критични бележки и препоръки

Във всеки труд, независимо от обема му, са неизбежни различни пропуски и грешки. Право и задължение на рецензиращия е да ги коментира и да даде препоръки. Трябва веднага да отбележа, че колегата очевидно е успял да редактира текста в дадения срок след вътрешното обсъждане и орфографските грешки са почти изчистени, има какво да се желае от към пунктуация и запетайки, но това е минимално. От граматична гледна точка държа да отбележа коректната употреба на пълен и кратък член – нещо, което в последно време е сериозен пропуск в представяните текстове. Тъй като е пряко свързана с темата и често се употребява – думата „воини/войни“, в мн.ч. е дублетна наистина, но е препоръчително да се предава по един и същ начин.

По съдържанието бих препоръчала в приложенията каталогът на гробовете да намери самостоятелно, по-систематично организирано и ясно очертано място, за да може да се отрази по-правилно усърдният труд на колегата по съставянето му и фиширането на отделните комплекси. Също така при цитирането в бележка под линия като препратка към цитиран в текста

автор не е правилно да се използва „Ibid.“; името на автора може отново да се повтори в текста според възприетия стил на цитиране. В огромната библиография бих си позволила да добавя към изследванията още двама автори по въпроса за царското и племенното монетосечене в Тракия – Улрике Петер и дисертационния труд на Александос Цамалис. Също така цитираният в текста „Ников, Л.“ е всъщност д-р Лазар Нинов и следва да се коригира на „Нинов, Л.“.

Някои моменти е нужно да бъдат ревизирани. Такъв е случаят с понятието „методология“, което поне в началните страници е използвано неправилно като синоним на „метод/методика“ (с. 7), на „подход“ (с. 13) и следва да се коригира. От общо историческо естество е неправилното да се говори за „провинция“ Скудра (с. 34), или като дата за началото на управлението на Ситалк да се посочва 431 г. пр. Хр. (с. 193 и 221). Скудра, ако въобще е имало такава, би била сатрапия, а 431 г. пр. Хр. най-ранната дата на засвидетелстване на политическа активност на Ситалк, чието начало на управление се търси преди това. Новите изследвания по отношение на Спарадок (срв. Добриела Котова) показват все по-убедително, че той явно не принадлежи генетично към рода на Терес, по-скоро е негов зет, а не син. Това поставя и въпроса доколко въобще Спарадок е одрисец, а не представител на друга тракийска племена общност. Монетите му съответно не биха могли да се използват като характеризиращи одрисите. Сведенията за конница на Кардия на Тракийски Херсонес се датират по-скоро в първата половина на VI в. пр. Хр., не в V в. пр. Хр. (с. 235) и са свързани с елинската полисна традиция и култура, т.е. може би трябва да се разгледат към гл. IV.5.2. Последното в никакъв случай не променя предложената от М. Мишев интерпретация на действията на Нарис срещу Кардия.

Критичните коментари отразяват лично виждане и в никакъв случай не променят изключително позитивните наблюдения от представения текст. Те имат за цел само да подобрят някои моменти или да провокират дискусия. Това по начало е сред прерогативите на науката, в която се вписва категорично дисертационният труд на Мартин Мишев.

6. Заключение

След като се запознах с представените в процедурата дисертационен труд и въз основа на гореизложеното, **препоръчвам** на научното жури да присъди на Мартин Емилов Мишев образователна и научна степен „доктор“ в научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология“.

Изготвил становището:

Дата: 19.03.2022 г.

гр. София

.....

/доц. д-р Ю. Цветкова/